

Způsobilost k právním úkonům, opatrovník a právo na důstojnost

Každá osoba, která by byla zbavena způsobilosti k právním úkonům, aniž by jí byl ustanoven opatrovník, jehož prostřednictvím by mohla nadále právní úkony vykonávat, by mohla důvodně pociťovat citelný zásah do svého práva na důstojnost, neboť by k ní bylo státem přistupováno jako k pouhé věci, nikoli jako k člověku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 520/2014, ze dne 17.2.2016)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce J. V., zastoupeného Mgr. D.Z., advokátem se sídlem v B., proti žalované České republice - Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem v P., o náhradu nemajetkové újmy ve výši 60 000 Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 15 C 152/2012, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 9. 2013, č. j. 28 Co 240/2013-92, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 9. 2013, č. j. 28 Co 240/2013-92, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 27. 2. 2013, č. j. 15 C 152/2012-58, se zrušují a věc se vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobce se žalobou domáhá zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou mu nesprávným úředním postupem ve smyslu zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále jen „OdpŠk“. Nesprávného úředního postupu se měl dopustit Městský soud v Brně, když žalobci podle ustanovení § 192 odst. 1 občanského soudního řádu neustanovil opatrovníka ke dni právní moci rozhodnutí o zbavení žalobce způsobilosti k právním úkonům. Podle žalobce bylo uvedeným pochybením zasaženo do jeho důstojnosti a došlo k porušení jeho základních práv chráněných čl. 5, čl. 7, čl. 10 odst. 2 a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Nadto po dobu, kdy bylo rozhodnutí o zbavení způsobilosti k právním úkonům v právní moci, činil denně množství absolutně neplatných právních úkonů.

Napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze jako odvolacího soudu byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 jako soudu prvního stupně ze dne 27. 2. 2013, č. j. 15 C 152/2012-58, kterým byla žaloba v plném rozsahu zamítnuta.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění, podle kterých v řízení vedeném pod sp. zn. 23 Nc 926/2009 rozhodl Městský soud v Brně dne 24. 2. 2011, že se žalobce zbavuje způsobilosti k právním úkonům a současně bylo upuštěno od doručení předmětného rozhodnutí žalobci. Žalobci nebyl uvedený rozsudek nikdy doručen, kopii rozsudku získal až dne 1. 9. 2011 od opatrovníka - statutárního města Brna. Ten mu byl ustanoven usnesením Městského soudu v Brně ze dne 26. 8. 2011, které rovněž nebylo doručováno žalobci. Dne 6. 9. 2011 statutární město Brno podalo odvolání proti svému ustanovení opatrovníkem. Dne 13. 9. 2011 podal žalobce odvolání proti rozsudku ze dne 24. 2. 2011 o zbavení způsobilosti k právním úkonům a požádal o prominutí zmeškání lhůty k podání odvolání. Žádosti o prominutí zmeškání lhůty k podání odvolání bylo vyhověno. Krajský soud v Brně

rozsudkem ze dne 19. 12. 2011, č. j. 15 Co 339/2011-130, zrušil rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 24. 2. 2011 o zbavení žalobce způsobilosti k právním úkonům a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení s tím, že je nutné prokazovat, jak se žalobce chová, jak se projevuje ve styku s lidmi, jak obstarává domácnost a hospodaří s majetkem. Bylo zrušeno i usnesení Městského soudu v Brně ze dne 26. 8. 2011, kterým byl žalobci ustanoven opatrovník s tím, že je usnesení o ustanovení opatrovníka soud povinen doručit také osobě, jíž je opatrovník ustanovován.

Po právní stránce soud prvního stupně věc posoudil tak, že došlo k nesprávnému úřednímu postupu, když žalobci nebyl ustanoven opatrovník spolu s vydáním rozsudku Městského soudu v Brně o zbavení způsobilosti dne 24. 2. 2011, opatrovník byl žalobci ustanoven teprve dne 26. 8. 2011 a rozsudek ze dne 24. 2. 2011 byl žalobci předán až opatrovníkem dne 1. 9. 2011. Soud prvního stupně měl za to, že nemajetková újma (úporný pocit) může poškozenému vznikat až od okamžiku, kdy se o takovéto újmě dozví. Žalobce se o existenci rozsudku o zbavení způsobilosti k právním úkonům dozvěděl až dne 1. 9. 2011. Teprve od této doby mu mohla vznikat nemajetková újma, neboť teprve tehdy získal povědomí o tom, že byl zbaven způsobilosti k právním úkonům. V této době však již žalobce opatrovníka měl, nedošlo tedy nikdy k situaci, kdy by žalobce byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, žalobci by nebyl ustanoven opatrovník a žalobce by o neustanovení opatrovníka věděl. Žalobce ani netvrdí, že by mu byla odírána možnost učinit některé právní úkony. Právní úkony, které žalobce učinil v období, kdy byl rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 24. 2. 2011 v právní moci, byly platné, neboť tento rozsudek byl následně Krajským soudem v Brně zrušen. Soud prvního stupně tak došel k závěru, že žalobci nemajetková újma nemohla vzniknout.

Rovněž odvolací soud věc po právní stránce posoudil tak, že k nesprávnému úřednímu postupu došlo, neboť soud neustanovil žalobci opatrovníka spolu s vydáním rozsudku o zbavení žalobce způsobilosti k právním úkonům, avšak žalobci žádná nemajetková újma nevznikla. Odvolací soud odkázal na dle jeho názoru správné právní hodnocení soudu prvního stupně a citoval rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. III. ÚS 2241/11, které se týká nesprávného úředního postupu spočívajícího v nepřiměřené délce řízení, a podle kterého může být poškozený průtahy v řízení frustrován až od okamžiku, kdy se o řízení dozvěděl. Žalobcovy námitky o neplatnosti úkonů, které činil v době, kdy neměl opatrovníka, nemohou obstát, jestliže neoznačil, jaké jeho konkrétní úkony byly shledány neplatnými, respektive jeho obecný odkaz na měsíční úhrady za energii, nákupy jídla, osobních potřeb a potřeb pro domácnost je nepřipadný, neboť neplatnost těchto úkonů nebyla shledána.

Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, ve kterém vymezuje dovolací důvody otázkami, zda peněžité zadostiučinění za nemajetkovou újmu má plnit také preventivně - sankční funkci (ohledně ní považuje napadený rozsudek za rozporný například s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2206/2006), zda samotným nezákonným zásahem (spočívajícím v nesprávném úředním postupu) do základních práv a svobod jednotlivce (zejm. do práv chráněných článkem 5 Listiny) a do jeho důstojnosti, může vzniknout jednotlivci nemajetková újma, i když o ní tento jednatel nebyl informován, a zda žalobci vznikla nemajetková újma, když se dozvěděl, že byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, aniž mu byl ustanoven opatrovník, jehož prostřednictvím by mohl nadále činit právní úkony.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 1. 2013 (viz čl. II bod 7 zákona č. [404/2012](#) Sb. a čl. II bod 2 zákona č. [293/2013](#) Sb.), dále jen „o. s. ř.“

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. a obsahovalo náležitosti vyžadované ustanovením § 241a odst. 2 o. s. ř. Dovolací soud se proto zabýval

přípustností dovolání.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

Dovolání není přípustné pro řešení otázky, zda má peněžité zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle zákona č. [82/1998](#) Sb. plnit také preventivně - sankční funkci. Uvedená otázka byla v judikatuře Nejvyššího soudu již vyřešena tak, že zadostiučinění v režimu odpovědnosti státu plní funkci satisfakční, nikoli sankční (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3936/2010 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2434/2010, uveřejněný pod číslem 10/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Odvolací soud se tohoto řešení přidržel a ani Nejvyšší soud neshledal důvod se od něj odchýlovat.

Na uvedeném nic nemění závěry judikatury týkající se újmy způsobené zásahem do osobnostních práv, podle které je třeba při stanovení výše zadostiučinění zohlednit okolnosti na straně škůdce, jež důvodně zvyšují vnímání újmy poškozeným. Takovou okolností může být zejména případné zavinění, jeho forma a intenzita. Potřeba finanční satisfakce totiž narůstá v přímé úměře s mírou zavinění původce zásahu, neboť vyšší mírou zavinění je vždy neoprávněnost zásahu do osobnostních práv zesílena - je zesílena křivda, za níž má přijít zadostiučinění (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, odstavec 48 a následující a judikatura v něm citovaná).

Český právní řád nezná soukromoprávní institut sankční škody. Sankční postih je vyhrazen výlučně státní moci a veřejnému právu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013, a judikatura, na kterou odkazuje).

Zdůrazňuje-li část judikatury nutnost navýšení zadostiučinění z důvodu zavinění škůdce v některých případech (odůvodněných zvláštními okolnostmi) s ohledem na jeho preventivně-sankční funkci (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09, publikovaný pod č. 43/2012 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu), nelze přehlédnout, že téhož výsledku lze dosáhnout i navýšením zadostiučinění při zachování jeho kompenzační funkce právě tam, kde poškozený vzhledem k jednání škůdce vnímá svou újmu úkorněji, než jak by ji vnímal, kdyby zvláštních okolností v jednání škůdce nebylo. Ostatně i § 2957 věta první zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, hovoří o odčinění okolností zvláštního zřetele hodných (ergo kompenzační funkci zadostiučinění), nikoli o sankcionování škůdce za to, že jednal v daných okolnostech.

Konečně v oblasti odpovědnosti státu za nemajetkovou újmu počítá se zohledněním okolností, za kterých k újmě došlo, sám zákon a reflektuje je i judikatura. V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, uveřejněném pod číslem 122/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud ve vztahu k nemajetkové újmě způsobené nedůvodným trestním stíháním uvedl, že je třeba podle § 31a odst. 2 OdpŠk při stanovení formy a výše zadostiučinění přihlídnout k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo. Těmi budou zejména okolnosti vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, projevující se například ve zjištění, že trestní stíhání bylo proti poškozenému zahájeno zjevně bezdůvodně nebo dokonce s cílem jej poškodit (v takovém případě bude poškozený zahájení trestního stíhání vnímat obzvlášť úkorně).

Z uvedeného plyne, že otázka, zda zadostiučinění obsahuje sankční prvek, či zda plní pouze kompenzační funkci, je spíše otázkou teoretickou, bez reálného dopadu na posuzované případy.

Přípustnost dovolání však zakládá otázka, zda žalobci mohla vzniknout nemajetková újma tím, že byl zbaven způsobilosti k právním úkonům (svéprávnosti), aniž mu byl ustanoven opatrovník, jehož prostřednictvím by mohl nadále jednat, neboť tato otázka nebyla dosud v judikatuře dovolacího soudu řešena.

Podle ustanovení § 27 odst. 2 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník (ve znění účinném od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2013), dále jen „obč. zák.“, je zákonným zástupcem fyzické osoby, která byla rozhodnutím soudu zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla rozhodnutím soudu omezena, soudem ustanovený opatrovník.

Podle ustanovení § 192 odst. 1 věty první o. s. ř. je předseda senátu povinen postarat se o to, aby byl ustanoven opatrovník osobám, které ho podle zákona musí mít.

Podle ustanovení § 38 odst. 1 obč. zák. je neplatný právní úkon, pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům.

Podle ustanovení § 31a odst. 1 OdpŠk bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje se podle tohoto zákona též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu.

Žalobce předně odvolacímu soudu vytýká nesprávný závěr o tom, že mu újma nevznikla již samotným zásahem do základního práva (konkrétně do práva chráněného článkem 5 Listiny základních práv a svobod, podle kterého „každý je způsobilý mít práva“), bez ohledu na to, zda mu existence daného zásahu byla známa.

Odvolací soud při řešení uvedené otázky odkázal na judikaturu týkající se nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení nebo průtahy v řízení. Podle ní může být účastník řízení frustrován jeho nepřiměřenou délkou až od okamžiku, kdy se o řízení dověděl, a nemajetková újma mu může vznikat až od okamžiku, kdy mu bylo známo, že bylo proti němu řízení zahájeno (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4336/2010). Odvolací soud nicméně pominul, že tento závěr, který odpovídá povaze nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení, nelze bez dalšího přenést na situace týkající se nemajetkové újmy způsobené jiným nesprávným úředním postupem nebo nezákonným rozhodnutím.

Účelem poskytnutí zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřeně dlouhým řízením je kompenzace stavu nejistoty ohledně výsledku řízení, do níž byl poškozený v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení uveden a v níž byl udržován (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4336/2010, odkazovaný výše). Je zřejmé, že bez vědomí o probíhajícím řízení, nemůže být účastník po dobu trvání tohoto řízení ve stavu nejistoty ohledně jeho výsledku.

V nyní posuzovaném případě se však jedná o jinou situaci, neboť nejde o zadostiučinění za újmu spojenou s nejistotou ohledně výsledku řízení. Žalobce svou újmu spatřuje v tom, že byl několik měsíců zbaven způsobilosti k právním úkonům, aniž by měl ustanoveného opatrovníka, a poté, co se o uvedených skutečnostech dozvěděl, prožíval mimo jiné obavy, že všechny úkony, které během daných měsíců učinil, jsou absolutně neplatné a jejich neplatnost nelze nijak zhojit.

Jinak řečeno, zatímco pro existenci újmy vzniklé v důsledku nepřiměřené délky řízení je nezbytné, aby byl poškozený účasten nepřiměřeně dlouze vedeného řízení, neboť s jeho prodlužovanou účastí

na řízení je vznik újmy spojen, mohla újma žalobci vzniknout i tím, že se v určitém okamžiku dozvěděl o okolnostech nastalých v minulosti, které mu do té doby nebyly známy.

O nemajetkové újmě lze hovořit, pokud nastalá újma spočívá v narušení osobního zájmu poškozeného, který nemá hodnotu měřitelnou v penězích, a proto nevede ani k žádnému snížení jeho majetku. Tyto újmy vznikají a napravují se zvláště tam, kde je narušena osobnost člověka [právo na život, zdraví, svobodu, soukromí, důstojnost, čest, jméno apod., srov. Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol., Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014), 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 1498].

V důvodové zprávě k zákonu č. [160/2006](#) Sb., kterým byl pojem nemajetková újma zaveden do zákona č. [82/1998](#) Sb., se uvádí, že nemajetkovou újmou je škoda jiná než materiální (hmotná), tj. škoda morální, ideální, imateriální.

Ze samotné podstaty nemajetkové újmy plyne, že spočívá v oprávněně úkorném pocitu poškozeného, do jehož práv bylo zasaženo (např. v duševních útrapách). Pokud by poškozený žádný úkorný pocit neprožíval, nelze o nemajetkové újmě na jeho straně uvažovat. Nelze proto ani přijmout žalobcem zastávanou tezi, že jakýmkoliv zásahem do základních lidských práv a svobod vzniká bez dalšího „odškodnitelná“ újma člověku, do jehož práv či svobod bylo zasaženo. Pokud žalobce o zásahu do svých práv nevěděl, nemohl žádný úkorný pocit prožívat, a nemohla mu proto žádná nemajetková újma vznikat.

Uvedeným však není vyloučeno, že žalobci mohla újma vzniknout ve chvíli, kdy se dozvěděl o nesprávném postupu soudu a jeho důsledcích, spočívajících například v neplatnosti žalobcem učiněných právních úkonů.

Nejvyšší soud se proto zabýval otázkou, zda žalobci taková újma skutečně vznikla. Vyšel přitom ze své judikatury, jež vysvětluje, ve kterých případech a jakým způsobem se nemajetková újma prokazuje a kdy ji naopak prokazovat není třeba a její vznik se předpokládá (srov. rovněž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3849/2014).

Nejvyšší soud přijal závěr, že v případě porušení práva na přiměřenou délku řízení se vychází z vyvratitelné domněnky vzniku nemajetkové újmy (srov. stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010, uveřejněné pod číslem 58/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část V).

Mimo oblast újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení není třeba vznik nemajetkové újmy dokazovat v situacích, kdy je zjevné, že by stejnou újmu utrpěla jakákoli osoba, která by byla danou skutečností postižena, a šlo by tedy o notorietu, kterou dokazovat netřeba (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2555/2010). Uvedené se aplikuje v situacích, kdy je prima facie zřejmé, že jakékoliv osobě ve stejném postavení by za stejných okolností újma rovněž vznikla.

Kromě výše uvedených výjimek musí poškozený vznik újmy nejen tvrdit, ale i prokázat. Nicméně ze samotné povahy nemajetkové újmy, která je dána vnitřními prožitky člověka, plyne, že je vznik nemajetkové újmy prokazatelný jen obtížně. Vznik nemajetkové újmy se proto zpravidla dovodí tehdy, jestliže by jakákoli osoba ve stejném postavení jako poškozený mohla výkon veřejné moci (nebo jeho absenci) a jeho následky vnímat úkorně.

Obdobně Nejvyšší soud uvedl, že vznik nemajetkové újmy zpravidla nelze dokazovat, neboť jde o stav mysli osoby poškozené. V řízení se tedy obvykle pouze zjišťuje, zda jsou dány objektivní důvody pro to, aby se konkrétní osoba mohla cítit poškozenou. Jinými slovy řečeno, je třeba zvážit, zda vzhledem

ke konkrétním okolnostem případu by se i jiná osoba v obdobném postavení mohla cítit být dotčena ve složkách tvořících ve svém souhrnu nemajetkovou sféru jednotlivce. Zřetelněji vyplývá tato potřeba při využití jiné terminologie, kterou zmiňuje i důvodová zpráva k zákonu č. [160/2006](#) Sb., že totiž nemajetková újma se jinak nazývá újmou morální. Jedná se tedy o utrpení na těch nehmotných hodnotách, které se dotýkají morální integrity poškozené osoby (patří sem zejména její důstojnost, čest, dobrá pověst, ale i jiné hodnoty, které se zpravidla promítají i v niterném životě člověka – svoboda pohybu, rodinný život apod.). Dospěje-li soud v konkrétním případě k závěru, že žádná z těchto složek nemohla být významným způsobem v důsledku nezákonného rozhodnutí či nesprávného úředního postupu negativně dotčena, je namísto závěr o tom, že nedošlo ke způsobení nemajetkové (morální) újmy (srov. rozsudek ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3731/2011).

Neprokuje se tedy, jak se poškozený cítí, ale jestli má důvod se cítit poškozeným - srov. Kolba, J., in Kolba, J., Šuláková, M.: Nemajetková újma způsobená protiprávním výkonem veřejné moci, 1. vyd. Praha: Leges, s. 55.

V nyní posuzovaném případě došlo k situaci, kdy byl žalobce zcela zbaven způsobilosti k právním úkonům, aniž by mu byl zároveň ustanoven opatrovník, jehož prostřednictvím by žalobce mohl jednat po právní moci rozhodnutí o zbavení svéprávnosti. Újma měla žalobci vzniknout právě tím, že mu nebyl ustanoven opatrovník. Je proto třeba zodpovědět otázku, zda by se jakákoliv osoba, která by se ocitla v obdobné nebo srovnatelné situaci, mohla důvodně cítit dotčena na svých právech.

Zde je předně nezbytné připomenout, že úplné zbavení způsobilosti k právním úkonům (ale i její omezení) je extrémním zásahem do práv jednotlivce. Prostřednictvím způsobilosti k právním úkonům (jednáním) a procesní způsobilosti se uvádí v život ústavní garance právní subjektivity jednotlivce (čl. 5 Listiny). Práva či nároky, které by postrádaly prostředek k ochraně jejich zachování, by byly jen prázdnými proklamacemi. (srov. obdobně náleží Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04, publikovaný pod č. 223/2005 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu). Zbavením způsobilosti k právním úkonům je člověk připraven o možnost sám účinně vykonávat velké množství svých práv i o možnost domáhat se sám ochrany svých práv soudní cestou.

Ústavní soud institut zbavení způsobilosti k právním úkonům označil za značně problematický a za relikv minulého režimu (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 188/2009).

Ostatně zákonodárce již v nové právní úpravě (obsažené v zákoně č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník) úplné zbavení způsobilosti k právním úkonům (v nové terminologii svéprávnosti) vůbec nepřipouští. Přípustné je podle zákona pouze omezení svéprávnosti, a i to musí být nově vždy pouze dočasné. K omezení svéprávnosti lze přitom podle zákona přistoupit, jen nepostačí-li mírnější a méně omezující opatření (podpora při rozhodování, zastoupení členem domácnosti). Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku uvádí, že nové pojetí institutu omezení svéprávnosti se odchýlilo od koncepce vycházející z totalitního práva, bere zřetel na mezinárodní úmluvy a přihlíží i k moderním právním úpravám. Dále uvádí, že se jedná o podstatný zásah do přirozených práv člověka, který musí být jasně regulován.

V souvislosti s tím, že se jedná o velmi významný zásah do práv jednotlivce, Ústavní soud zdůraznil nezbytnost naplnění vysokých standardů procesu při rozhodování o zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům (srov. Baroš, J. in Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012).

Nelze proto tolerovat postup, kdy dojde k odnětí části právní osobnosti obecnými soudy, aniž by byl člověku, o jehož právní osobnost se jednalo, ustanoven opatrovník, prostřednictvím kterého by daný

jedinec mohl nadále svá práva vykonávat.

Pokud soudy osobě zbavené způsobilosti k právním úkonům neustanoví opatrovníka, jehož prostřednictvím by mohla dále jednat, pak tato osoba nejenže nemůže svá práva vykonávat nebo bránit sama, ale nemá ani nikoho, kdo by je mohl vykonávat či bránit jejím jménem. Z člověka, subjektu práv, je tak pochybením soudů formálně učiněn pouhý bezprávný objekt, věc. Takové zvěcnění člověka je pak nepochybně extrémním zásahem do jeho práva na důstojnost.

Proti popsanému nežádoucímu postupu se vymezil i Ústavní soud, který k neustanovení opatrovníka osobě zbavené způsobilosti k právním úkonům uvedl, že „tyto zásahy soudu útočí na samotnou důstojnost stěžovatele, neboť obecný soud svým rozhodnutím ze stěžovatele vytvořil předmět, který je (...) bezprávný, neboť neustanovil, a to k údivu Ústavního soudu a dle jeho zjištění, stěžovateli ani opatrovníka, který by za něj mohl jednat (...). Takový postup okresního soudu je Ústavnímu soudu zcela nepochopitelný, neboť doslova útočí na základy ústavní státnosti tak, jak bylo vyloženo vpředu. Formálně tak nastolil právní situaci, v níž bylo stěžovateli zcela zabráněno vykonávat svá práva (...). Avšak čl. 5 Listiny stanoví, že každý je způsobilý mít práva, což zavazuje obecné soudy, aby v opatrovnickém řízení nevydaly rozhodnutí o omezení způsobilosti k právním úkonům dříve, než určí osobu, jejímž prostřednictvím bude omezovaný nadále vykonávat svá práva“ (srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 412/04 citovaný výše).

Vzhledem k výše uvedenému lze uzavřít, že každá osoba, která by se ocitla v obdobné situaci jako žalobce, tedy která by byla zbavena způsobilosti k právním úkonům, aniž by jí byl ustanoven opatrovník, jehož prostřednictvím by mohla nadále právní úkony vykonávat, by mohla důvodně pociťovat citelný zásah do svého práva na důstojnost, neboť by k ní bylo státem přistupováno jako k pouhé věci, nikoli jako k člověku.

Právní posouzení odvolacího soudu, podle kterého žalobci jím tvrzená nemajetková újma nevznikla, je tedy nesprávné, a dovolání je proto důvodné.

Proto Nejvyšší soud podle § 243e odst. 1 o. s. ř. napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo napadené rozhodnutí zrušeno, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, Nejvyšší soud zrušil i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2). Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.

V dalším řízení bude třeba zabývat se otázkou, jaké intenzity je újma vzniklá žalobci. Nebude přitom možné odhlédnout od závažnosti žalobcovy újmy, jak bylo výše vysvětleno. Při stanovení výše zadostiučinění vezmou soudy v úvahu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2015, sp. zn. 30 Cdo 1747/2014.

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- [Nepoložení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU](#)
- [Koupě nemovité věci](#)

- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušeni řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)